

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Siti, Amsir en Amat: Jan Veths zoektocht naar Indonesische modellen
Tomberge, N.R.

Citation

Tomberge, N. R. (2023). Siti, Amsir en Amat: Jan Veths zoektocht naar Indonesische modellen. *Culthure: Tijdschrift Voor Relaties Van De Dordtse Musea En Het Regionaal Archief Dordrecht*, 7(34), 29-31. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3656453>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3656453>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Siti, Amsir en Amat

Jan Veths zoektocht naar Indonesische modellen

NICK
TOMBERGE

De tentoonstelling *Het oog van Jan Veth* is voorbij, maar over schilder en schrijver Veth is nog lang niet alles gezegd. In aanloop naar de expositie in het Dordrechts Museum kwam al een schat aan informatie boven water. Dankzij recent onderzoek van promovendus Nick Tomberge is er nu ook meer bekend over verschillende mensen die Veth portretteerde tijdens zijn verblijf in Nederlands-Indië. Een van hen is Amsir, de jonge man op een tekening in de collectie van het museum.

In het najaar van 1921 maakten Jan en zijn echtgenote Anna Veth een reis naar Nederlands-Indië. Jan Veth wilde zoveel mogelijk van het land zien en hij wilde ontspannen. Aan zijn oudste dochter Saskia Delprat-Veth, die sinds januari 1920 met haar man Daniël in Weltevreden – een voorstad van Batavia – woonde, schreef hij: ‘Het moet maar eens een royale vakantie worden.’ Maar dat de verleiding om toch te gaan werken uiteindelijk te sterk zou zijn, wist hij ook. Want wat, vroeg hij zich af, moest hij anders uitvoeren? En dus informeerde hij al maanden voordat hij in september 1921 naar Indië afreisde of er wel redelijke teken- en schilderspullen te krijgen waren in Batavia en of zijn dochter voor hem op zoek kon naar een

geschikt model. Gestuurd door de oriëntalistische beeldvorming van die tijd vroeg hij haar uit te zien naar ‘een mooi, jong Javaansch vrouwtje, met zulke gave vormen en zulke zwarte droomoogen’. ‘Laat Vader toch een schetsboek meenemen’, schreef ze terug en snel daarop kwam ze in brieven met voorstellen voor modellen. Niet alleen vrouwen, want ‘onder de mannen zijn ook wel geschikte’. De Javaanse prins Raden Kamil zou prachtig zijn, net als de echtgenoot van haar kok. ‘Hij wil dolgraag.’

VOORBEREIDINGEN

Niet lang nadat het echtpaar Veth op de *SS Jan Pietersz. Coen* naar Batavia was gestapt, haalde Jan zijn tekengereedschap tevoorschijn. De voor-

Raden Kamil
Uit: *Nederlandsch-Indië.*
Oud & nieuw 2 (1917)

bereidingen op de reis hadden maanden geduurd en waren vooral op Anna neergekomen. Op advies van haar dochter werden er dunne japonnen, pyjama's en ondergoed genaaid, koffers en een panamahoed gekocht. Ze bestudeerde boeken over Indië en liet de dokter langskomen voor een inenting tegen de pokken. 'Vader heeft nog niets en doet ook niets,' schreef zij aan Saskia, 'die zit zijn kaartjes te leggen of er niets voor de deur staat.' Dat het in werkelijkheid wel meeviel met dat nietsdoen van haar man, blijkt uit andere brieven. Hij was maanden van tevoren begonnen om Maleis uit een boekje te leren en rondde vlak voor de heenreis nog verschillende portretopdrachten af.

VETHS INDISCHE WERK

Het lijkt er niet op dat Jan Veth Raden Kamil heeft geportretteerd, noch de man van zijn dochters kok, die in dienst was bij een collega van Daniël Delprat. In de overgeleverde correspondentie die het echtpaar Veth begin jaren twintig met hun dochter Saskia onderhield, blijft het bij ideeën. We zien Raden Kamil op geen van Veths Indische portretten. Over enkele andere modellen, van wie de achtergrond onbekend bleef, is in deze

collectie brieven, die bewaard wordt in het Regionaal Archief Dordrecht, en in het Jan Veth-archief in het RKD (Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, Den Haag) echter wel meer te vinden.

SITI EN AMSIR

Zo was Siti, te zien op een tekening in de collectie van het Rijksmuseum, als baboe en naaister in dienst bij het echtpaar Delprat, dat in totaal zo'n acht bedienden voor zich had werken. Siti maakte gordijnen, vulde het bad met warm water en hielp Saskia zich te verkleden. Ze was moeder van twee kinderen, van wie er één op zeer jonge leeftijd overleed. Wanneer Jan en Anna weer terug zijn in Nederland, laat Saskia haar ouders herhaaldelijk weten dat ze van Siti nog de hartelijk groeten krijgen. Siti's echtgenoot werkte eveneens voor Saskia en Daniël; hij hield het toezicht op de huishouding, zorgde voor het ontbijt, serveerde koffie en thee en sneed het vlees. In juni 1924 vertrok het gezin, vooral omdat Saskia ontevreden was over het werk van Siti's man, wiens naam in de correspondentie niet vermeld wordt. Al snel vonden

JAN VETH
Portret van Siti, 1921
zwart en gekleurd krijt
op karton, 309 x 251 mm
Rijksmuseum, Amsterdam
(schenking van de heer
D.A. Delprat, Amsterdam)

JAN VETH
Portret van Amsir, 1922
krijt en potlood op
papier, 508 x 366 mm
Dordrechts Museum
(aankoop 2019)

Siti en haar man werk bij een ander gezin in Menteng, een villawijk in het toenmalige Batavia. Ook over Amsir, de man op de tekening in het Dordrechts Museum, wordt in de persoonlijke correspondentie van de familie Veth gesproken. Op 3 april 1924 trouwde hij in het bijzijn van veel gasten op het erf van de Delprats, voor wie hij jarenlang werkte. In het Jan Veth-archief in het RKD bevindt zich een los vel waarop Veth de kunstwerken noteerde die hij april 1923 tentoon wilde stellen in de Haagse Pulchri Studio. Onderaan het lijstje schreef hij 'Chauffeur van Kik'. Familie en vrienden spraken Saskia aan met 'Kik'. Daarnaast vinden we in het archief een gedrukte brochure van diezelfde tentoonstelling, waarin slechts één van Jan Veths Indische tekeningen wordt vermeld: zijn portret van Amsir. Jan Veth portretteerde dus de chauffeur van zijn dochter en schoonzoon tijdens zijn verblijf in Nederlands-Indië. Meer in het bijzonder moet Amsir als rijder in dienst zijn geweest bij het echtpaar Delprat. Uit de brieven die Saskia aan haar ouders schreef, blijkt namelijk dat de chauffeur die in die tijd voor haar werkte Mein heette. Hoewel de persoonlijke correspondentie informatie geeft over Amsir en Siti is het onmogelijk om op basis van deze bronnen daadwerkelijk tot biografische schetsen te komen. De taal waarmee Saskia over hen en het andere personeel schrijft, bestaat voor een groot gedeelte uit toenmalige koloniale stereotypen. Ze worden bij herhaling voorgesteld als 'kinderlijk', 'leugenachtig', 'lui', et cetera.

AMAT

Wel bieden de brieven zicht op de werkwijze van Jan Veth. Hij logeerde tijdens zijn Indische vakantie een tijd in het gastenverblijf van zijn dochter en ontmoette Siti en Amsir dus dicht bij huis. Ongetwijfeld heeft hij bij Amsir in de auto gezeten. Vlak voor hun aankomst laat Saskia nog weten: 'Vader & Moeder kunnen hier & ook in de buurt altijd onze auto gebruiken.' Het is heel waarschijnlijk dat Veth zijn andere Indonesische modellen, onder wie Amat en Toeloës, eveneens ongezocht tegen het lijf liep. Op haar hotelkamer in Garut (West-Java) schrijft Anna aan Saskia op 13 november 1921: 'Verder ontdekte vader bij de bedienden hier een aardige kop, die ook poseeren wil.' Diezelfde datum en plaats, zo liet conservator Quirine van der Meer Mohr van het Dordrechts Museum mij weten, vermeldde Veth op zijn tekening van Amat. Wellicht zien we

hem ooit nog terug op een van de overgeleverde foto's van het koloniale Grand Hotel Ngamplang waar het echtpaar Veth toen verbleef. <

JAN VETH
Portret van Amat, 1921
potlood, zwart en gekleurd
krijt, penseel op papier,
375 x 292 mm
Rijksmuseum, Amsterdam
(schenking van de erven van
Jan Veth, Amsterdam)

Nick Tomberge is als promovendus verbonden aan het Leiden University Centre for the Arts in Society (LUCAS). Zijn promotieonderzoek richt zich op toerisme in het voormalige Nederlands-Indië tussen 1870 en 1945.

Het echtpaar Delprat
en hun huis in Batavia
Nationaal Archief (Archief
Stoomvaart Maatschappij
Nederland), Den Haag

